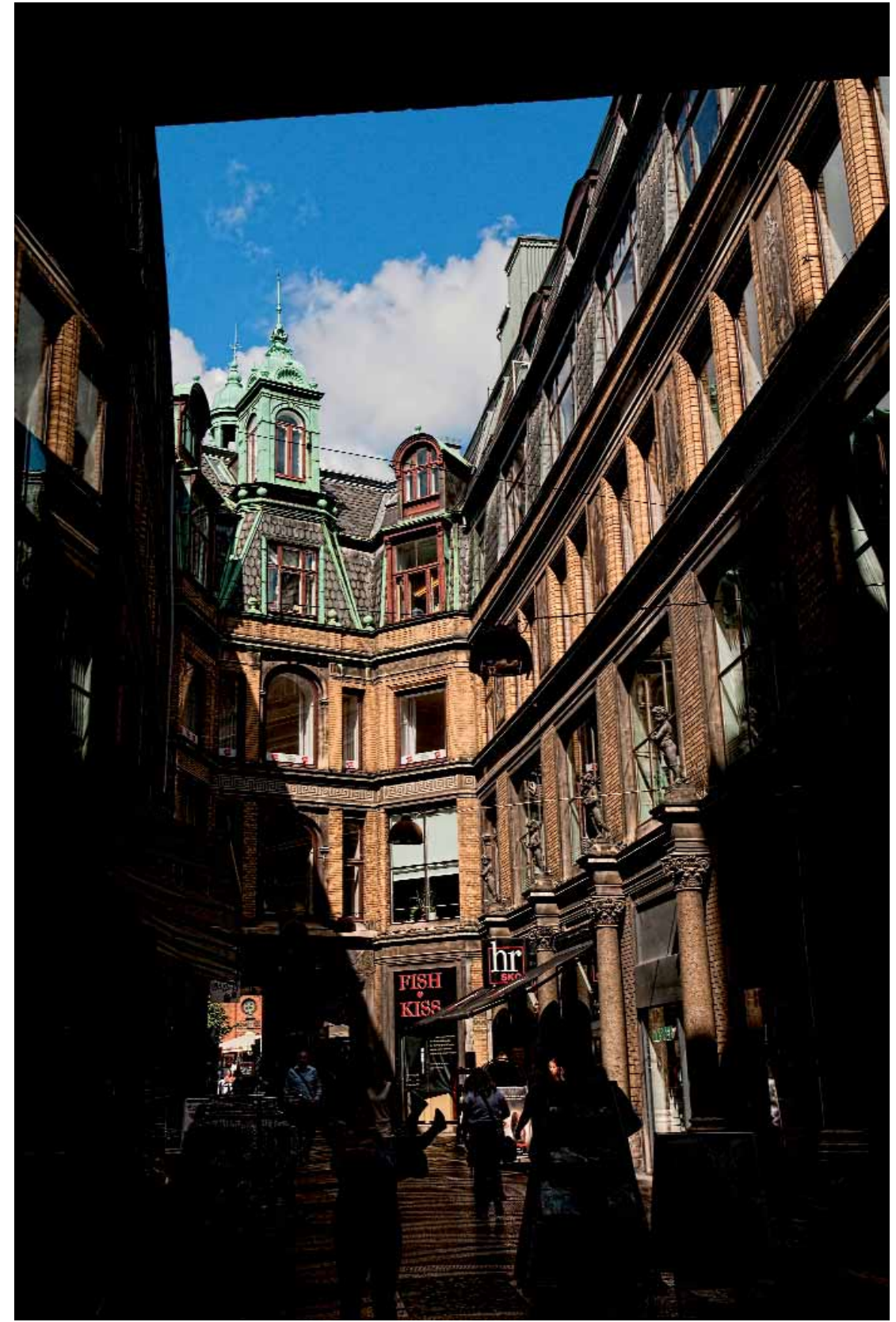

AKTIESELSKABET REINHOLDT W. JORCK

100 ÅR

Aktieselskabet Reinholdt W. Jorck, 100 år

15. november 1913 - 15. november 2013

Torben Weirup

Forord
til jubilæumsskriftet v/ Torben Weirup

I anledning af 50-års jubilæet udgav Aktieselskabet Reinholdt W. Jorck i 1963 et skrift med mange interessante detaljer fra grundlæggeren af ejendomsporteføljen, Reinholdt W. Jorcks liv og virke, og fra selskabets hidtidige historie. Skriftet, der var forfattet af Mogens Lebech, kan anbefales til (gen)læsning.

Selskabet runder i november i år de 100 år, hvilket vi blandt andet markerer med dette nye jubilæumsskrift.

Det er en anden måde at fortælle historien på, og derved sætte selskabet ind i sin sammenhæng med det omgivende samfund. Forfatteren fokuserer her især på den samtid, hvori aktieselskabet blev stiftet, men også på det København, som var – og i høj grad stadig er – hjørnестenen i selskabets virksomhed og dermed også en væsentlig baggrund for selskabets selvforståelse og dets fremgang.

Til to centrale temaer i forordet fra 1963 bør føjes nogle korte bemærkninger:

Det er stadig et væsentligt, om end uudtalt aspekt i selskabets drift og formål, at indtjeningen i overvejende grad føres tilbage til samfundsnyttige aktiviteter. Desto større er ledelsens glæde ved de gode driftsresultater, som vi hidtil har kunnet fremvise.

Og en del af selskabets ejendomme er stadig kendt af mange, der har deres gang i det indre København. De opfylder dog ikke ubetinget i dag tidens krav til indretning og kvalitet, som blev fremhævet i 1963. De sidste 50 år er ikke gået sporløst hen over ejendommene. Men dette har – ikke mindst i jubilæumsåret – ledelsens fulde bevågenhed, og udsagnet vil forhåbentlig kunne gentages med stolthed, når selskabet fylder 101 år.

København, september 2013

I bestyrelsen for A/S Reinholdt W. Jorck:

Per Harder
Advokat, formand

Thorkild Juul Jensen
Direktør, næstformand

Søren Villy Lund
Chief Portfolio Manager

Ole Danielsen
Direktør

Bygherren – en fortælling om Reinholdt W. Jorck,
hans tid, bygninger og arv

Prolog

København 1913. Hovedstaden bygger. Byen er under voldsom forandring.

Voldene er forsvundet mere end et halvt århundrede tidligere. Ny våbentechnologi havde alligevel overflødiggjort dem – og det giver mulighed for, at København kan ekspandere.

1913. Få år forinden er først det nye rådhus og dernæst den nye hovedbanegård – det er dem, vi har den dag i dag – blevet indviet, og byen breder sig mod alle verdenshjørner bortset fra øst, hvor vandet ligger i vejen.

1913 er året, da *Den Lille Havfrue* bliver opstillet ved Langelinie. Niels Bohr skriver sin bog om atomets opbygning. Den Frie Udstillings Bygning vis-a-vis Østerport Station bliver taget i brug. København har omkring en halv million indbyggere. Christian X er konge. Niels Neergaard statsminister.

I 1913 er det efter en enorm indsats, mange års arbejde og et stort tab af menneskeliv lykkedes at opnå fri passage gennem Panamakanalen, der er færdig den 10. oktober. I april samme år begynder den anden industrielle revolution, da samlebåndet for første gang tages i brug, og produktionstiden for en Ford Model T reduceres fra lidt over ti timer til to en halv. I New York afholdes en udstilling af europæisk kunst med deltagelse af blandt andre Manet, Matisse, Cézanne og Duchamp, der får en fuldstændig skelsættende betydning for billedkunsten i den nye verden. Igor Stravinskys ballet, *Le Sacre du Printemps*, bliver uropført i Paris, og George Braque og Pablo Picasso har siden 1907 eksperimenteret med at udvikle kubismen i fællesskab. Arbejdet nærmer sig sin afslutning – for året efter må de to billedkunstnere skilles, når Første Verdenskrig bryder ud.

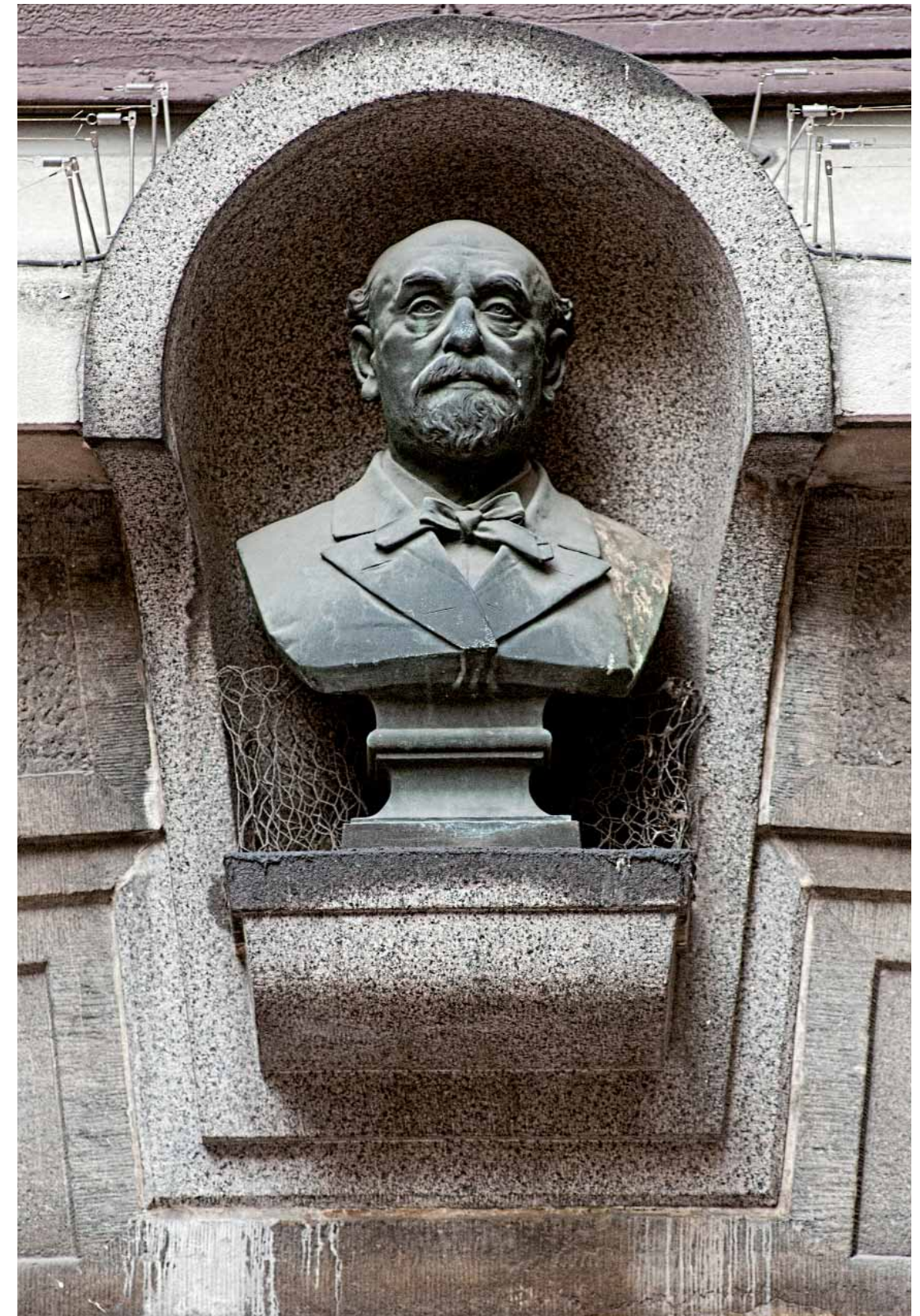
I Danmark forsøger vi at komme os over det 19. århundredes nationale tragedier. Efter freden med Sverige i 1720 og landbo-reformerne og den økonomiske højkonjunktur under den såkaldte florissante periode i slutningen af 1700-tallet begynder det 19. århundrede med slaget på Reden i 1801. Herefter følger bombardementet af København og englændernes beslaglæggelse af flåden i 1807. Så kommer Statsbankerotten i 1813, tabet af Norge året efter og krigene med Tyskland i 1848-51 og 1864. Alle begivenheder der reducerede Danmark voldsomt i omfang og indflydelse, og ændrer den danske mentalitet. Vi er blevet en småstat i Europa.

Til gengæld er det også en nation, der i 1800-tallet frembringer nogle af sine ypperste bidrag til verdenslitteraturen: H.C. Andersens eventyr og Søren Kierkegaards filosofiske skrifter. Dansk maleri har sin guldalder med malere som Eckersberg og Købke, Lundby og Rørbye, og Bertel Thorvaldsen bliver anset for en af Europas største billedhuggere. August Bournonville skaber Den Kongelige Ballets internationale ry. H.C. Ørsted opdager elektromagnetismen, og den første jernbane bliver anlagt. Det er også i det 19. århundrede, en fredelig revolution bliver gennemført i Danmark. Brave borgere med Brygger Jacobsen (den ældre) i spidsen går til Frederik VII og anmoder om demokrati. Resultatet er grundloven fra 1849.

Bygherren

1913 er også året, da Aktieselskabet Reinholdt W. Jorck bliver stiftet. Det sker den 15. november; knap fire år efter Jorck er død første juledag 1909.

Carl Reinholdt Waldemar Jorck (1832-1909) er tredjegenerationsindvandrer. Hans farfar stammer fra Bagpommeren, der lå øst for floden Oder og i dag er en del af Polen, og faderen, Carl Jorck, er konditor, der udvider forretningen med en sukkervarefabrik på Christianshavn. Reinholdt W. Jorck hjælper tidligt familien ved at bringe varer til markeder i København og omegn. Siden kommer han i lære på fabrikken og bliver handelsrejsende i sukkervarer med så stor succes, at han efterhånden er den egentlige leder af firmaet, som han overtager og giver sit eget navn.

Reinholdt W. Jorck indgår i 1861 ægteskab med Wilhelmine Anna Ulrikke Bø, der i samlivets tidlige år passer ikke blot en voksende børneflokk men under sin mands rejser også sukkerfabrikken, der nu har til huse i Vandkunsten, hvor familien også bor. Sukkervareproduktionen bliver dog efterhånden opgivet til fordel for – som forfatteren Mogens Lebech fortæller i jubilæumsbogen fra 1963 – »en komplet kolonial engros-forretning med visse specialiteter, navnlig finere, hidtil af det store publikum ukendte krydderier. Man fremstillede også soja og importerede vine direkte fra distrikterne. Alt sammen gjorde, at der blev brug for større lokaler...«.

Lokalerne ligger i nærheden. København undergår i disse år en voldsom ekspansion, men Reinholdt W. Jorck behøver ikke vælge så fjerne adresser som Frederiksberg eller de brokvarteer, der i disse årtier bliver udbygget med stor energi. Voldene er som nævnt faldet. Dele af anlægget er blevet bevaret – og det er dem, der stadig i dag giver København dets grønne bælte af parker, som sammen med Søerne og den generelt lave skala forlener byen en betydelig del af dens charme; især sammenlignet med andre hovedstæder hvis fæstningsanlæg blev helt udraderet – eller hvis bykerner blev ødelagt under de to store krige, der skulle forvandle det 20. århundredes Europa til et slagtehus.

Reinholdt W. Jorck bygger på hjørnet af Linnésgade og Frederiksborggade; altså over for Israels Plads hvor Torvehallerne i dag ligger. Ejendommen står færdig i 1878. Som andre i husrækken er nummer 22 i fem etager, men bagbygningen er *også* i fem etager – og det giver mulighed for noget, der på det tidspunkt er ganske nyt i København; nemlig en overdækket gård. Kældre i to etager – fordi det er muligt at udnytte dybden i den gamle stadsgrav – og det høje baghus giver Reinholdt W. Jorck store muligheder for lagerplads. Men så kaster han sig over noget ganske andet: Ejendomme. Det er et forretningsområde, der er i voldsom vækst i tiden, og som han finder, at han har et godt greb om.

Det viser sig unægteligt at være rigtigt. Men først skulle familien bo standsmæssigt. Jorck erhverver store arealer i det område, hvor Nørrebro Station ligger i dag. Den gang er det i skellet mellem København og Brønshøj kommuner, og her bygger han en villa omgivet af en frugthave. Villaen eksisterer ikke længere.

På Bernina

Hovedkvarteret etablerer Reinholdt W. Jorck i centrum. I 1880 erhverver han ejendommen på hjørnet af Badstuestræde (nr. 2) og Vimmelskaftet (nr. 47). Det var ikke en hvilken som helst bygning. Den store brand i 1795, der havde gjort det af med hen ved 1.000 huse og gårde samt byens rådhus og Nikolaj Kirke, havde heller ikke skånet Vimmelskaftet 47.

Storkøbmanden Frederik Tutein, der ligesom Jorck også havde handlet med sukker og kolonialvarer, opfører på matriklen en ny ejendom tegnet af arkitekten Johan Martin Qvist i nyklassicistisk stil med joniske pilastre. Efter det ved branden i 1795 *igen* havde vist sig, at ligesom i 1728 havde udrykningskøretøjerne vanskeligt ved at komme frem i de snævre gader, var det blevet besluttet, at husene skulle have skråt afskårne hjørner. Johan Martin Qvist gjorde det til sit speciale, at hjørnerne var runde.

Efter erhvervelsen ombygger Reinholdt W. Jorck huset. Han sænker blandt andet loftet i den meget høje kælderetage, så der bliver plads til en mezzanin. I mezzaninen åbner i 1881 den både berygtede og berømte Café Bernina. I Café Bernina kommer alle, der er noget, gerne vil være det eller blot være sammen med dem, der allerede er det. Her mødes det kulturelle borgerskab bestående af teaterfolk og forlagsredaktører, studenterpolitikere og journalister, levemænd og bohemer. Der er et begreb i tiden, der hedder Bernina-drengene, der gerne klæder sig lidt provokerende for at forarge det rigtige borgerskab. Her kommer også Bernina-piger, som udmærker sig ved at ryge store cigarer. I Bernina, hvis navn stadig kan findes i mosaikken i indgangen til Vimmelskaftet nr. 47, har den norske forfatter Knut Hamsun drukket sig i hegnet godt fulgt af landsmanden Edvard Munch, der var ved at komme op at slås.

Stedet er blandt andet kendt for en drik, der hed Djævpunch, der skulle have bestået af 17 forskellige slags vin og spiritus. Ekstra Bladets chefredaktør på det tidspunkt, Frejlif Olsen, kommer en gang hjem efter en højstemt aften i Café Bernina og drikker indholdet af sit blækhuis i den tro, det er djævpunch.

Sundhedsstyrelsen var på det tidspunkt åbenbart ikke rigtigt kommet til orde med forslag til den maksimale ugentlige alkoholindtagelse, for, som det hedder i en beretning skrevet af forfatteren Aage Welblund:

Vi begyndte med dansk Snaps til de obligate tre eller fire Stykker Smørrebrød – fortsatte saa med norsk Lysholmer, med skotsk Whisky, engelsk Old Tom, hollandsk Curacao, fransk Cognac, italiensk Certosa. Vi smagte paa den raa Genever, paa den sødlige Anisette, den krydrede Maraschino, den vellystige Chartreuse, den klare Kirsch, der er som tidligt og fugtigt Foraar mellem grønne Høje. Men vi manglede russisk Vodka og savnede japansk Saki.

I disse lokaler i Reinholdt W. Jorcks første hus på Strøget er Strindberg kommet. Og Herman Bang der i romanen *Stuk* netop beskriver København i 1880'erne. Samt blandt mange andre Gustav Wied, Amalie Skram, Sophus Claussen og Johannes Jørgensen – og så er der meget, der tyder på, at det er i Café Bernina, Johannes V. Jensen sidder i digtet *Ved frokosten*, der begynder således:

*Kafeen skal være velsignet!
Gud ske Lov for Sofahjørnets Fløj!
Jeg omfatter min Kellner med Sympati,
jeg sidder sval og barberet ved Bordet,
finder Stangen under det med Fødderne
og spiler Næsen mod Dugens kyske Klør!*

*Giv mig en Bajer!
Jeg vil berømme det ravgule Øl fra Fad.
Det er isafkølet, og det fraader af kulsyre,
Død og djævel, hvor mine Tænder længes efter det!
Mit Svælg drikker, allerede naar jeg ser paa Afstand!
Jeg vil begrave mig i en Slurk ...
Jeg var tørstig... i aftes, hvordan var det?*

*Nu har jeg det godt.
Der staar fire blomstrende Stykker Smørrebrød for mig.
Først spiser jeg et med Æg og Sild -
O Anelsen om Svovlbrinte og om Jodlugt fra Havets Tangskove!
Derpaa sætter jeg Tand i et ungt skært Stykke med Steg,
og her fordyber det Smagen, at jeg tier.
Rullepølsens Bouquet af Faar og af oliedryppende Maskiner,
Væverier, udvider mit Velbefindende.
Osten knytter Stemningen af forraadnelse og rygende Elskov
sammen i mit Hjærte.*

*Men nu skælver mit Bryst imod Snapsen,
som jeg har skænket mig af den iskolde Flaske.
Se den spiller, den ler klart,
jeg holder den op som en stor levende Diamant,
Kornbrændevin, kort sagt, Danmark!
Her sidder jeg og bereder mig på det bedste Øjeblik.
Her er godt. Hatte passerer Vinduet, meget Folk færdes på Gaden.
Jeg har sagt til mig selv, at Livet og Solsystemet gaar glimrende.*

Skaal!

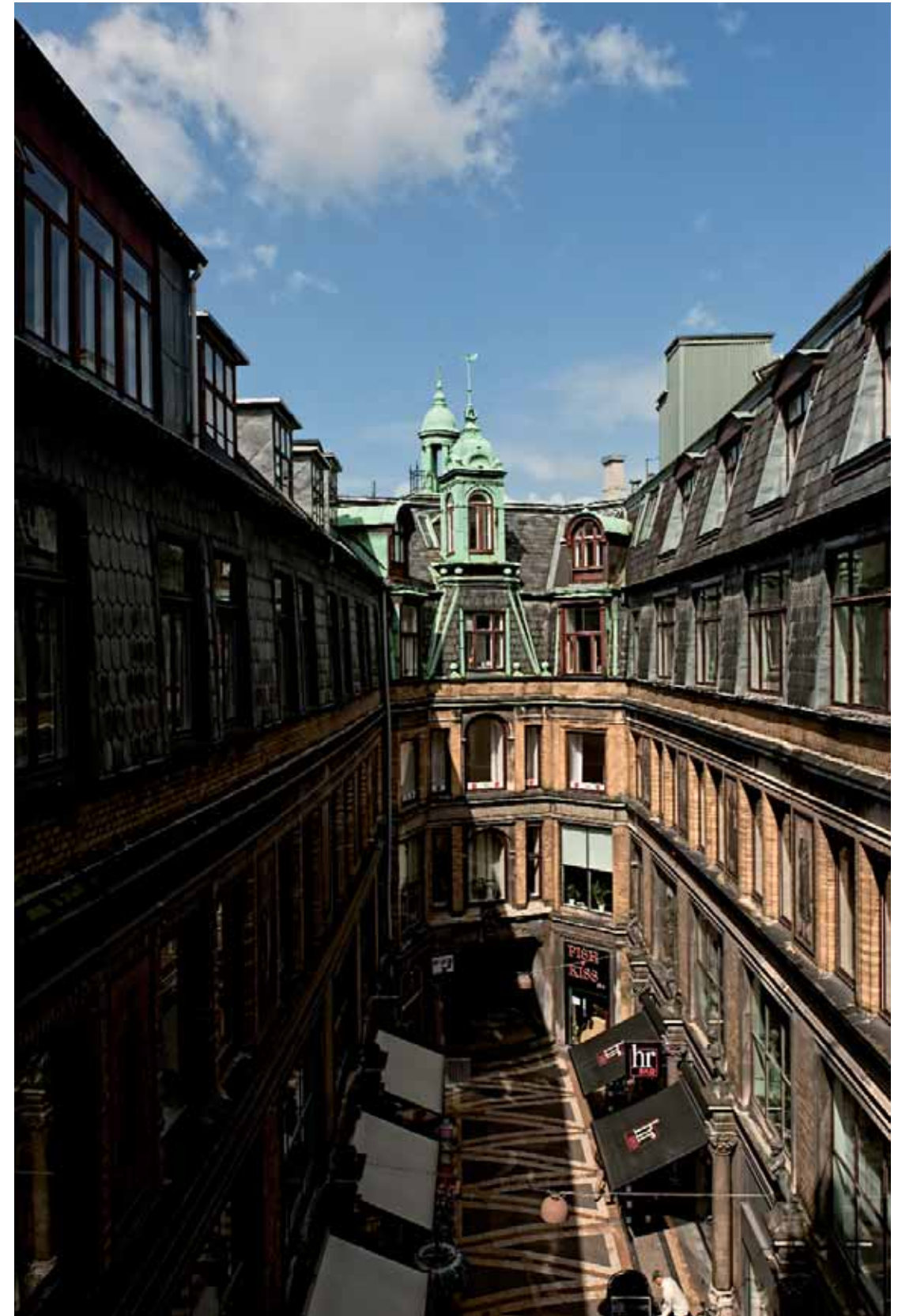
Vimmelskaftet 47 – kaldet Tuteins Gård – bliver under ombygningen også forhøjet med en etage, der udlejes til Københavns Telefon-Selskab, som indretter et såkaldt centralbureau for de 22 abonnenter, der er tilsluttet i stiftelsesåret 1881. Allerede året efter er antallet næsten 30-doblet.

Efterfølgende erhverver Reinholdt W. Jorck ejendommene Vimmelskaftet 45 og 49 (hvor Grundtvig en overgang boede), Badstuestræde 3, Frederiksberggade 10 og Frederiksberggade 21. Han bliver altså en stor ejendomsbesidder på det, der allerede i 1880'erne hedder Strøget (og tidligere havde heddet Routen) men selvfølgelig endnu ikke er blevet gågade. Det sker først som et forsøg i 1962. To år senere bliver forsøget gjort permanent. Blandt meget kendte københavnske ejendomme, der *har* været i Jorcks besiddelse, er det imponerende byggeri på Danas Plads, der er tegnet af Ulrik Plesner og Aage Langeland-Mathiesen. Men i dag er ejendommene, hvoraf flere er arkitektoniske perler, koncentreret i nærheden af Passagen samt ved Nørreport og på Østerbro. Mere end halvdelen er attraktivt beliggende hjørnejendomme, hvoraf de fleste udlejes til erhverv. Det er en del af Aktieselskabet Jorcks strategi at opkøbe og udleje markante bygninger i København og derved bidrage til at forskønne bybilledet.

Kronjuvelen

Er der et sted i København, der for alvor er forbundet med Reinholdt W. Jorck, er det den passage, der bærer hans navn. Først erhverver Jorck ejendommene Vimmelskaftet 40-44 samt Skindergade 31-35, der støder op til. Så river han bygningerne ned og overlader det videre fornødne til Vilhelm Dahlerup, der er en af tidens helt store arkitekter – og en skikkelse, som virkelig sætter sit præg på den forandring, der er i gang i København i denne epoke, der undertiden omtales som hovedstadens gründerår.

De foregående ejendomserhvervelser har gjort Reinholdt W. Jorck til en velhavende mand, men passageejendommen i Vimmelskaftet er en meget stor byggeopgave, så han låner en million kr. i Nationalbanken. Tiden var også kendetegnet af en del spekulationsbyggeri, hvor formuer undertiden forsvandt hurtigere, end de blev skabt, men Reinholdt W. Jorck var en forsigtig mand, der ikke slog større brød op, end han kunne bage.

I en levnedsskildring om sin far fra 1937 – gengivet på Ejendomselskabet Jorcks hjemmeside – fortæller den ene af sønnerne, Knud Jorck, at den ældre Jorck resten af sit liv gik rundt med de indfrieede vekslers i sin tegnebog som vidnesbyrd for den tillid, Nationalbankens direktion havde vist ham på et tidspunkt, da mange tvivlede på, at han magtede en så omfattende byggeopgave.

Vilhelm Dahlerup (1836-1907) er arkitekten bag såvel Det Kongelige Teater som Statens Museum for Kunst og nogle af byens stadig eksisterende broer som Dronning Louises og Holmens. Han har tegnet Søpavillonen ved Gyldenløvesgade og Pantomimeteatret i Tivoli, hvis arkitekt han også var. Vilhelm Dahlerup var desuden husarkitekt for Brygger Jacobsen (den yngre). Han tegnede store dele af Ny Carlsberg og herunder den markante elefantport, og så er han arkitekten bag den første etape af Glyptoteket. Han beder Reinholdt W. Jorck tegne passagen. Vilhelm Dahlerup udfører ikke hele arbejdet alene. Han har blandt andet en konduktør, som det hed, til at hjælpe sig med byggeriet, der finder sted i årene 1893-95.

Den dengang endnu forholdsvis ukendte Anton Rosen (1859-1928) fører som sagsarkitekt tilsyn med byggeriet og kan meget vel have tilført det egne kvaliteter. Anton Rosen bryder på sin vis med den historicisme i arkitekturen, som Dahlerup står for, men han er ikke puritaner, og hans bygninger er kendetegnet ved rig ornamentik og udsmykning. Han varierede ofte facadernes materialer ved at skifte mellem blankmur, natursten og terrakotta. Noget tilsvarende gør sig gældende i Jorcks Passage, hvor terrakottaen veksler med savonnieresten (natursten) og mursten. Siden skulle et par af hans egne mesterværker opføres i nærheden. Nærmest ligger hjørnejendommen Frederiksberggade 16 og på Rådhuspladsen Palace Hotel. Begge bygninger er hovedværker i dansk jugendstil.

Man fornærmer næppe nogen ved at konstatere, at i Berlin, Bruxelles og Paris finder man mere imponerende passager – eller gallerier som de nye forretningsarkader også hedder – men Jorcks Passage er ikke desto mindre et meget bemærkelsesværdigt sted i København. Sådan set er det hovedstadens første gågade. Det havde været overvejet at skabe et gadegenembrud mellem Skindergade og Vimmelskaftet. Det blev imidlertid ikke til noget. Jorck etablerer derfor en passage, der ikke tillader biler, men giver fodgængere let adgang fra Nørreport gennem Fiolstræde til Strøget, og passagen bliver dermed en vigtig del af en af ruterne gennem byen.

Det er egentlig Jorcks plan at lade passagen overdække og skabe en slags hal til et bazarlignende butikstorv efter udenlandsk forbillede, men han beslutter sig for en åben gård med butikker hele vejen rundt. Der angives brandsikkerhed og bedre lys som argument for ikke at gøre gården overdækket. Bebyggelsen bliver udlejet til forretninger og kontorlokaler.

Inden Jorck går i gang med den store byggeopgave, har han en solid lejer i skikkelse af C.F. Tietgen i baghånden. C.F. Tietgen (1829-1901) er en fremtrædende og særdeles indflydelsesrig erhvervsmand, der får en omfattende betydning for stiftelse af en lang række selskaber, som stadig den dag i dag er store virksomheder. Han var direktør for Privatbanken, og han moderniserede bankvæsnen. Han købte Frederikskirken – Marmorkirken – der havde stået som ruin i omkring 100 år, og lod arkitekten Ferdinand Mehldal færdiggøre den. Og dermed fuldendte historien om Gud, Konge og Fædreland: Den enevældige konge med den gudgivne magt rider på Saly's rytterstatue på Amalienborg Slotsplads frem mod kirken med landet – repræsenteret ved Holmen hvor Operaen i dag ligger – bag sig.

Som en af initiativtagerne til KTAS, som telefonselskabet hedder på dette tidspunkt, havde C.F. Tietgen søgt om tilladelse til at opføre en ny hovedcentral på Højbro Plads, hvor den nye kirke – den nuværende – endnu ikke var opført. Trods sin betydelige indflydelse får han afslag og henvender sig derfor til Jorck for at leje sig ind i passagen. Samtidig opsiger han sin lejeaftale i Tuteins Gård til fraflytning samme dag, som de nye, store lokaler skal stå færdige. Tietgen var en dygtig forretningsmand, så han havde i kontrakten betinget sig, at han kunne udskrive dagbøder, hvis lokalerne ikke er indflytningsklare til den aftalte dato. Byggeriet er imidlertid forsinket, men Reinholdt W. Jorck er nu heller ikke en ringe forretningsmand, for han meddeler Tietgen, at hvis der vanker dagbøder, må han fastholde opsigelsen i Vimmelskaftet 47. Stillet over for udsigten til at stå på gaden med telefonborde og -damer fandt Tietgen alligevel, at det nok var bedre at indgå en anden aftale med Jorck. Episoden ændrer dog intet i to forretningsmænds respekt for hinanden, som forfatteren Jan Møller skriver i *København før og nu - og aldrig*, hvorfra historien er hentet.

KTAS, der kom til at sætte sit præg på Jorcks Passage med et meget omfangsrigt, godt 35 m højt telefonnet på taget, bliver i lejemålet, indtil Telefonhuset i Nørregade i 1910 står klar. Det vil sige: En central blev tilbage indtil 1914, hvorefter Københavns Radiofonistation flytter ind. Siden har andre, meget forskelligartede forretninger ligget i passagen, der også er blevet opsøgt af talrige studerende, da der engang lå en sprogskole.

Man kan sådan set godt forstå, at Jorck overvejede at glasoverdække sin passage, for med sine butikker i stueetagen og byggeriets særlige udformning har det en intim karakter. Det er helt klart et sammenhængende byggeri, og det understreges i den ensartede byggestil og af den gennemgående udsmykning i skikkelse af de mange små bronzestatuer i første sals højde forestillende nøgne børn stående på søljer samt mosaikkerne på murene, der (mosaikkerne) refererer til forskellige danske

håndværk. Jorck selv er mindet i passagen med en buste på muren i den åbne gård i den ende, der vender ud mod Skindergade. Busten, der er opsat i 1948 af Georg Jorck, er udført af billedhuggeren Nicolai Schmidt (1844-1910), der skabte andre mindesmærker over berømte danskere som for eksempel forfatteren Holger Drachmann og af fysiologen Emil Christian Hansen, der spillede en afgørende rolle for en moderne produktion af gær på Carlsberg.

Jorcks Passage er karakteriseret ved mange fine detaljer i form af for eksempel små kobberbeklædte og i dag smukt irrede spir på taget – men tiden har trods alt slidt på byggeriet og herunder den markante, siksakmønstrede mosaikbrolægning. I jubilæumsåret står Jorcks Passage over for en gennemgribende renovering, der forventes at koste 50 mio. kr. Opgaven med moderniseringen er overdraget til DesignGroup Architects; en forholdsvis ung tegnestue stiftet i 1994 af Lars Tholstrup Hermansen, Christian Giese og Morten Ulf Jørgensen og i dag drevet af de to sidstnævnte. DesignGroup Architects har blandt andet stået for ombygningen af Berlingske-karreen og kulturhuse som Dansescenen i Carlsberg-området og om- og tilbygningen til Mungo Park i Allerød. Tegnestuen har blandt andet vundet førstepræmie i en konkurrence om en ny bydel, Frederiks Brygge, i Københavns Sydhavn.

Ejendomskomplekset skal gennemmoderniseres. Nye trapper og nye vinduer, nye tekøkkener og toiletter, moderne belysning og tidssvarende IT-faciliteter samt fleksibel rumindretning. Som ved de andre udlejningsejendomme, Ejendomsselskabet ejer, er der også tale om stadige forbedringer, der skal leve op til nye lovkrav inden for ikke mindst energiforbrug. Det er for størstedelens vedkommende bag facaden, det foregår. Det er for lejerne, det sker. Den fornyelse, Københavns borgere og besøgende for alvor vil opleve, er en glasoverdækning af passagens indre gård. Det kommer til at foregå i etageadskillelsen mellem 1. og 2. sal, så det intime indtryk mellem de til den tid rensede murstensvægge bevares, og søjlerne med deres små figurer efter alt at dømme træder endnu mere markant frem i dette byrum, end tilfældet er i dag.

På Routen

Skønt Reinholdt W. Jorck og siden Ejendomsselskabet Jorck erhverver store ejendomme i andre dele af byen, er der en bemærkelsesværdig stor repræsentation på og omkring Strøget; hovedstadens mest kendte gader.

Store udenlandske metropoler har fornemme handelsstrøg og hovedgader. Kurfürstendam i Berlin, Champs-Élysées i Paris, Las Ramblas i Barcelona, Bond Street i London – og Venedig har sin Canal Grande. København har Strøget. Danmark er et lille land, hovedstadens fineste indkøbsgade er en håndfuld krogede stræder med forskellige navne – Frederiksberggade, Nytorv, Vimmelskaftet, Amagertorv og Østergade – der ligger i forlængelse af hinanden og nærmest synes føjet sammen ved et tilfælde. Strøget er så at sige groet organisk sammen til en helhed.

Strøget ligger mellem to store københavnske pladser med voldsom trafik. Vender vi den ene, Rådhuspladsen, ryggen, mødes vi af to kerner danske og meget populære forretninger, Burger King og 7-Eleven, der dominerer Strøgets indgang. Her, i begyndelsen af Frederiksberggade, lå engang også store folkelige barer og forlystelsessteder, hvor mange mennesker mødtes for at... møde hinanden. Man kunne blandt andet danse i det legendariske diskotek Exalon, der blev kaldt den jyske ambassade på grund af en påfaldende statistisk overrepræsentation af soldater og politibetjente med rødder i Hovedlandet. Her finder man også en række fastfood-restauranter med forskellig etnisk baggrund fra kebab til kinesisk – samt forretninger som må formodes at have appel til især turister. Her kan veksles valuta, og der sælges rav og postkort og små figurer med *Den Lille Havfrue* som motiv, dyrt designet indbo samt handsker fra Randers. Handsker fra Randers skulle være særligt eftertragtede, lige som piger og reb fra den midtjyske by er det. Hæng Dem ikke i bagateller, hed det engang. Hæng Dem i Randers Reb.

Strøget har sine gamle, solide borgerhuse iblandet smukke bygninger som Metropol på hjørnet af Frederiksberggade og Kattesundet tegnet af Anton Rosen og sammen med Palace Hotel et af hovedstadens få eksempler på jugendstil. Kort efter strøgturen er begyndt, kommer den første af Strøgets egne pladser, kombinationen Gammeltorv & Nytorv med Stelling's Hus i den ene ende; et bygningsværk af Arne Jacobsen som i sin tid – huset er fra 1937 – blev udsat for voldsom kritik, men nu er en selvfølgelig del af torvet fint indpasset, som det er, i den varierede række af borgerhuse. Og i den anden ende ligger C.F. Hansens mægtige og mesterlige domhus fra begyndelsen af 1800-tallet. På Gammeltorv finder man også springvandet, hvori guldæblerne ved festlige lejligheder bolttrer sig i strålerne på toppen hos næstekærlighedens gudinde, Caritas, omgivet af børn. Det er fra 1606 og dermed et af byens ældst bevarede monumenter.

Vi fortsætter. Sammen med de omkring 36.000 mennesker der skønsmæssigt passerer Vimmelskaftet hvert døgn. *Meget Folk færdes på Gaden*, som det allerede hedder i Johannes V. Jensens digt. Amagertorv er ikke blot et torv. Det er en gade, og her ligger Helligåndskirken som et tilbud om en lille pause på anlæggets små bænke eller i templets stilhed væk fra kræmmermarkedet uden for.

Amagertorv er nu et hjerte i byen. Et af dem i hvert fald. For et af de træk, der har karakteriseret København under hovedstadens genrejsning i de senere år, er, at der er opstået adskillige centre, hvor mennesker mødes i håb om, at sød musik opstår. På initiativ af en af Strøgets driftige forretningsmænd – og en fremtrædende skikkelse i arbejdet for at forskønne byen i det hele taget – tøjhandleren Jørgen Nørgaard blev det i 1993 renoveret med en usædvanlig smuk brolægning tegnet af billedhuggeren Bjørn Nørgaard. Det samler med et storslået greb, hvad der i virkeligheden blot er en skævvreden fortykkelse af gadeforløbet, til en helhed. Amagertorv avancerede til en plads. Her ligger det ikke længere udskældte og nu heller ikke store eller stygge *Storkespringvand* med dens lille koloni af hejrer – og rundt om en række fine specialforretninger som Illums Bolighus, Georg Jensen og Royal Copenhagen, men karakteristisk for hele Strøgets karakter af blandet landhandel er også her hektiske mobilforretninger og en næsten autentisk irsk pub.

Efter sin renovering oplevede Amagertorv en renæssance. Det skyldes især cafeerne, Europa og Norden, og i de efterhånden mange måneder, vi sidder uden for, er stedet et leben af cappuccinodrikkende veninder på indkøbstur, studerende med cafépenge på lommen, forretningsfolk på udebane og turister på besøg med hvad det lokker til af gøgl og gadehandel – og anarkistisk cykelparkering.

Et behjertet forsøg på at gøre strækningen ned mod Absalonstatuen til et madmarked under duvende hvide baldakiner efter sydeuropæisk forbillede løb ud i sandet. Det var alligevel ikke os. Til gengæld er der så pølsevognen. De er ellers ved at blive et sjældnere syn i det københavnske gadebillede.

Forretningerne bliver fornemmere, som vi nærmer os og passerer Magasin-torvet. Gennem de senere år er mange butikker på Strøget blevet renoveret. Det er typisk sket ved at gøre vinduerne større og mere langstrakte. Ikke altid i overensstemmelse med bygningernes karakter – men i det mindste gør ombygningerne op med tendensen til at skære husene over ved hjælp af voldsom skiltning, der hvor første sal begynder, og det lokker synet opad.

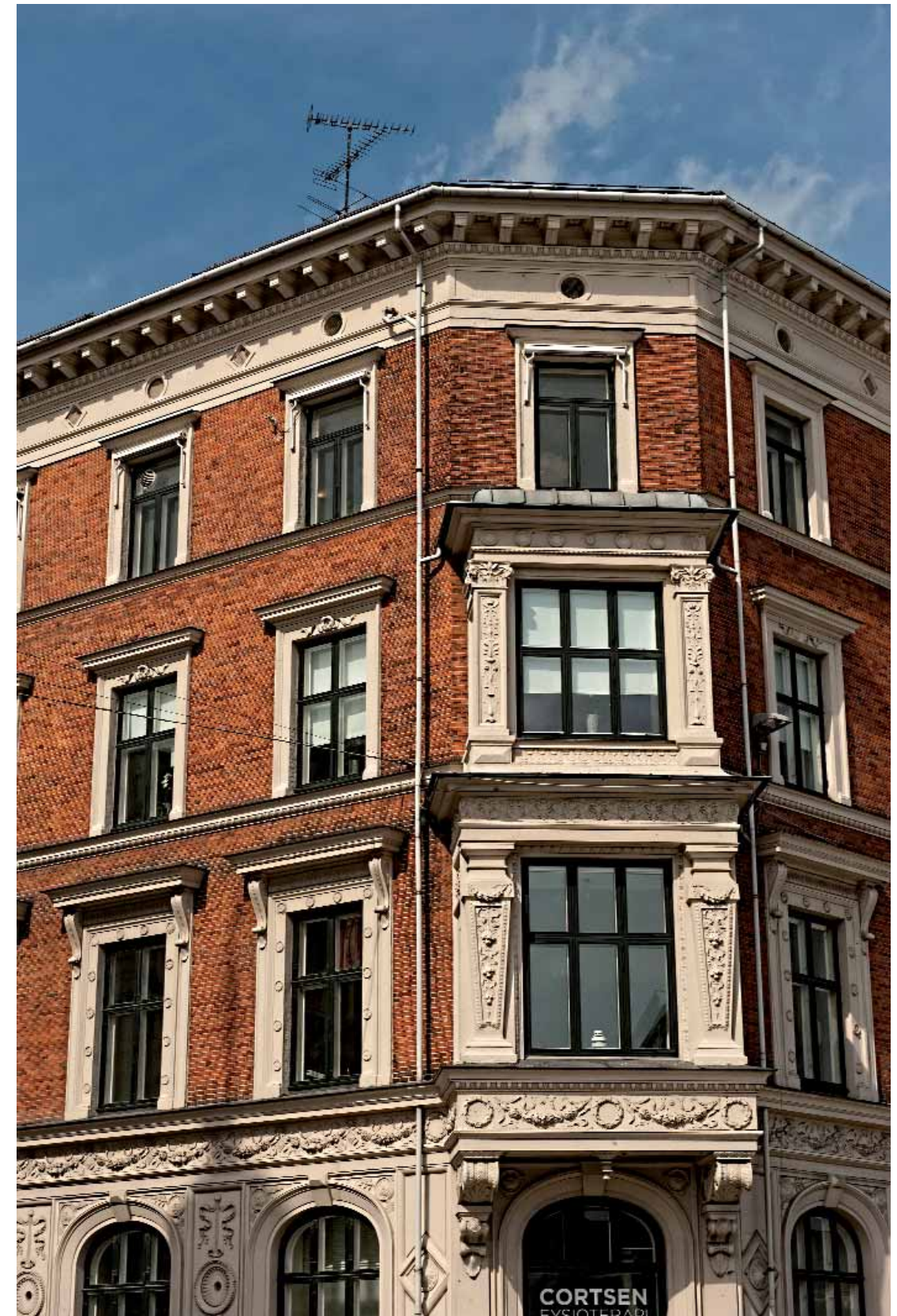

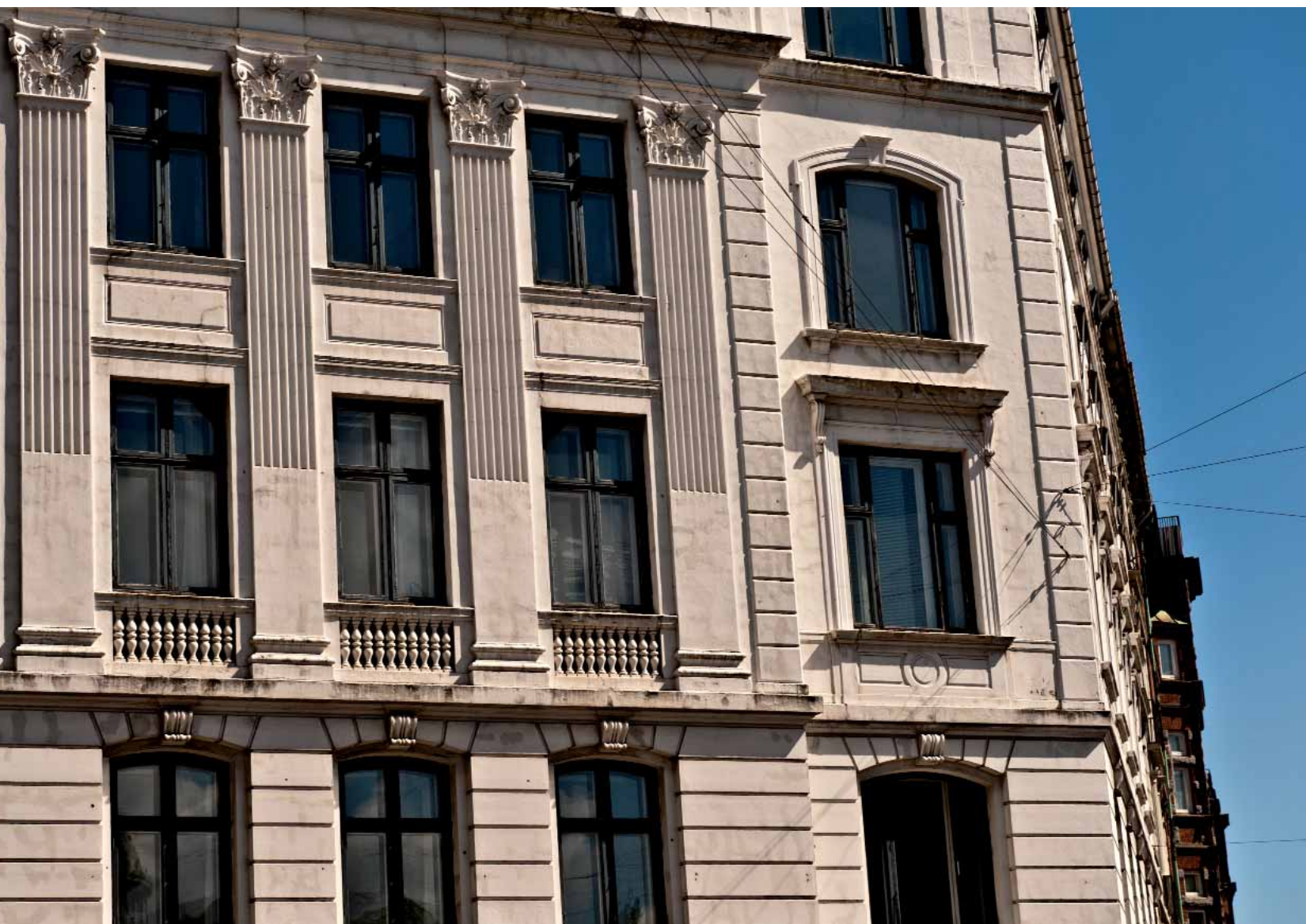

Blandt mange syn, der venter den, der kan løfte blikket fra vinduernes forførelse, kan nævnes Bent Helweg-Møllers bygning fra 1932 for A.C. Bang på Østergade 27 med Gerhard Hennings humoristiske skulptur, *Pigen med pelsdyret*, på toppen. Den forestiller en nøgen kvinde, der åbenbart fryser, for hun er ved at klatre op af en spinkel stang for at få fat på et lille pelsdyr til at varme sig med. Så følger i rask tempo danske kvalitetsdesignere side om side med klassikerne fra de store metropoler: Armani, Hermés, Gant, Birger Christensen, Cerutti, Poul Stig, Hugo Boss, Bang & Olufsen (i bunden af Bent Helweg-Møllers funkisbygning fra 1930'erne med dyresymboler på den afskårne front) Burberry, Mulberry, Ole Mathiesen, Ivan Grundahl, Halberstadt. Og som vi når enden af det lidt over en km lange københavnske strøg, åbner en af Københavns fornemste pladser sig, Kongens Nytorv med rytterstatuen, Charlottenborg, Thotts Palæ, Harsdorffs Hus, Det Kongelige Teater osv. Men hvad er så fremtiden for Strøget? Hvad er fremtiden for handeleggader og butiksstrøg i det hele taget?

Overvejer vi det sidste spørgsmål først, ser det ikke så godt ud for landets provinsbyer. Rejser man gennem landet og dvæler i små og større byer, ser det temmelig sort ud for de fleste bymidter. Det skyldes, at en række af de meget store forretninger, hvor vi ynder at foretage en anelig del af indkøbene, er flyttet uden for byerne og boligkvartererne og har samlet sig i nye megabutikscentre typisk sammensat af Bilka, Føtex, Jem & Fix osv. samt en række mindre forretninger, og disse strategisk placerede indkøbsbyer tilbyder til sammen stort set det hele. Vi er ikke altid konsekvente forbrugere. Vi vil gerne have nærbutikker, men vi lægger en meget stor del af husholdningsbudgettet i megacentrene, og så undrer vi os efterfølgende over fattigdommen i indkøbstilbuddene i bykernerne og stationscentrene, når vi gerne vil hyggeshoppe. Omvendt må man erkende, at centrene uden for byerne af forskellige praktiske grunde er attraktive for mange familier. Man kan stort set få, hvad en almindelig husholdning har brug for – og der er ingen problemer med parkering. For måske især børnefamilier er det meget attraktivt at få overstået ugens storindkøb på én gang, og der er ligefrem centre, hvor børnene kan blive parkeret eller passet i mellemtiden. Vi ser også en tendens til, at kommunale kontorer, biblioteker og andre af velfærdssamfundets servicefunktioner lejer sig ind i butikscentrene.

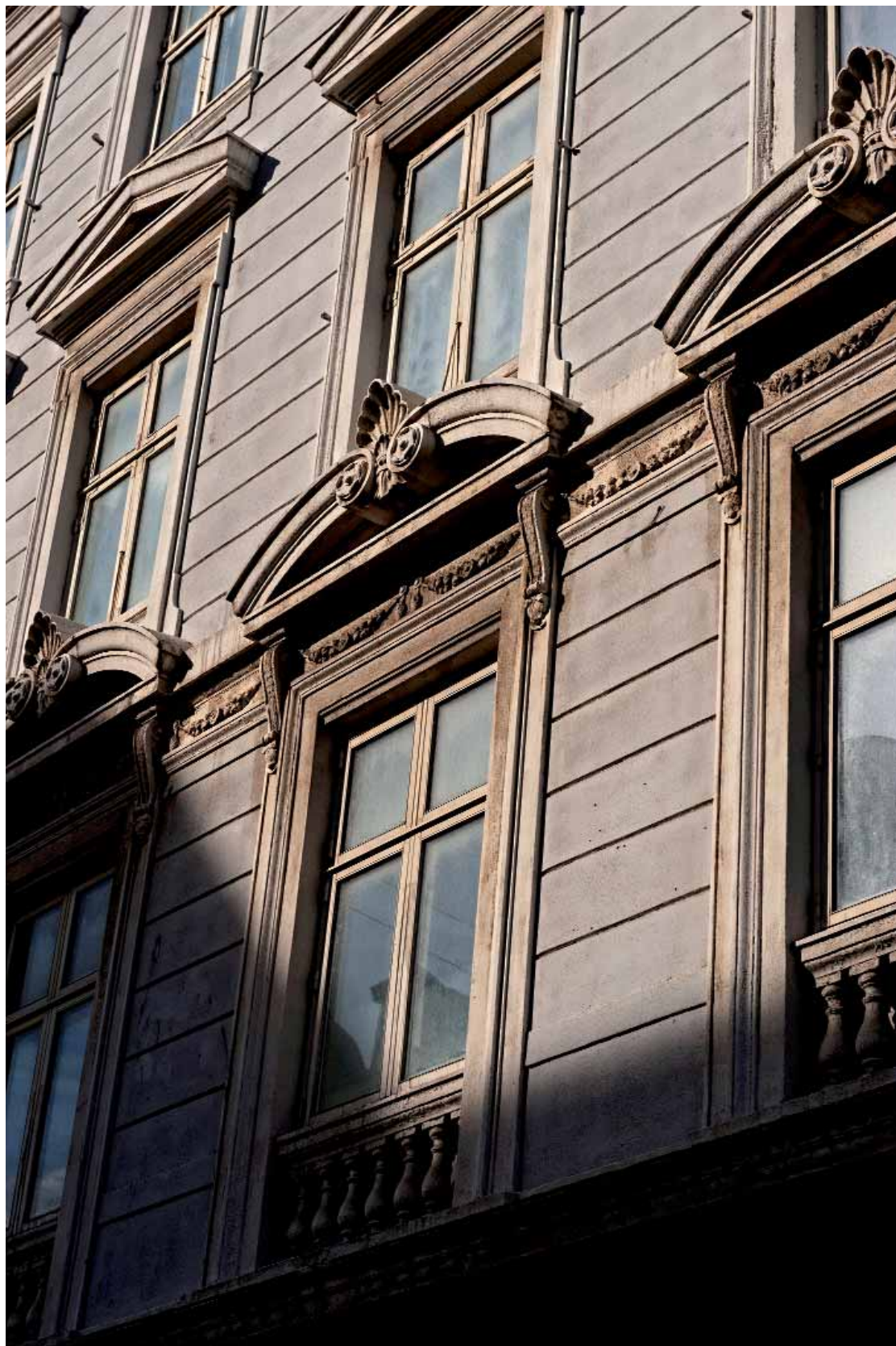

Det er imidlertid langt fra sikkert, at Strøget kommer til at dele skæbne med gågaderne i landets større og mindre byer. Strøget er eksempelvis slet ikke et sted, man tager hen for at foretage dagligdags indkøb. På og ved Strøget finder man hverken Føtex eller Bilka eller blot mindre supermarkeder. De ligger ved Nørreport og i det nye Industriens Hus på Rådhuspladsen. Strøget er overvejende tøjforretninger og specialbutikker af forskellig art. Man tager til Strøget for at shoppe og hygge – og efter forretningernes lukketid for at gå i byen.

Det er også overvejende sandsynligt, at Strøgets mange kontorer og andre erhvervslejemål har en stor fremtid foran sig. En af de globale tendenser, som man også meget tydeligt mærker i Danmark, er en ny eller forstærket bevægelse fra ikke så meget land til by som fra mindre byer til større. København vokser igen i disse år. Det forventes, at indbyggertallet øges med mange tusinde om året – og det hænger sammen med, at de store byområder tiltrækker mennesker i stadig stigende grad.

Det er i de store bycentre, at de bedste arbejdspladser og uddannelsestilbud generelt findes. Det er her, 90 procent af værdierne bliver skabt, selv om byerne kun fylder tre-fire procent af klodens areal. Det er her, kulturlivet og underholdningstilbuddene er rigest og mest facetterede. Det er blevet hipt at leve i byerne, og vi har – igen – lyst til at bo i nærheden af vores arbejdspladser, så vi slipper for køerne i motorvejssystemet. Vi ser også gerne, at arbejdspladserne ligger i byerne, fordi den urbane livsstil er moderne. Også selv om det betyder et afkald på de kvaliteter, forstaden og landet rummer som ro, naturskønhed, en tryk skolevej og drømmen om huset, man kan gå rundt om. Udover i de store indkøbscentre ved motorvejene er det navnlig i byerne, at forretningerne er. Det er også her, mennesker måske lettest møder hinanden.

Kronjuvelen i Ejendomsselskabet, Jorcks Passage, renoveres for private midler – men moderniseringen af landets første egentlige gågade falder i tråd med den generelle opgradering af København, der foregår i disse tiår. Hovedstaden tiltrækker stadig mange mennesker, der gerne vil gemme sig i mængden.

Traditionelt har mange mennesker med økonomiske vanskeligheder eller problemer med ensomhed og misbrug af forskellig art søgt til København. Noget forholdsvis nyt er, at også ressourcestærke borgere flytter til byen. I stort tal. Det betyder, at København må opgraderes i et omfang, der måske kan sammenlignes med den omformning af byen, der skete i Reinholdt W. Jorcks tid. Mange mennesker kræver plads for at kunne trives, og mange af de nye tilflyttere forventer et udstrakt tilbud af ikke blot børneinstitutioner men også rekreative områder til børnene og til forskellige former for sportsudøvelse, samt en smidig infrastruktur, hvor såvel den eksisterende metro som udbygningen af den spiller en stor rolle. Trafikmønstret forskyder sig markant i disse år. I dag fordeler trafikken sig i tre omtrent lige store grupper, hvor cyklismen med sine 36 procent (2013-tal) udgør den største del. Der er ingen grund til at antage, at den ikke vil vokse, og derfor kan man se ved nogle af de nye vejoplægninger, at cyklisterne tilgodeses. Omlægningen af havnefronten får en stor betydning for kvaliteten af livet i hovedstaden; på sigt – når den faste grund langs den indre havn er forbundet gennem promenader og broer – måske af endnu større betydning, end Sørne har i dag. Samtidig forbedres pladser og parker af hensyn til netop børnefamilierne og de ressourcestærke familier, der må forventes at flytte til København.

Alt kan selvfølgelig gå galt. Permanent recession, økonomisk sammenbrud, krige og katastrofer. Omstændigheder der bevirker at et lille hus med et stykke jord i Udkantsdanmark, hvor man kan producere sine egne livsfornødenheder, pludselig bliver meget attraktivt. Men ellers vil de store byer fortsætte med at tiltrække mange mennesker i overskuelig fremtid.

Omkring år 1800 boede tre procent af verdens befolkning i byer. 100 år senere var tallet steget til 13. I 2050 forventes 90 procent af alle danskere at bo i de store byer. På verdensplan er det 80 procent. Til den tid vil syv milliarder leve i byerne. Til sammenligning kan nævnes, at det i 1950 kun var en halv milliard. Nyere, planlagte bydele i København som navnlig Carlsberg og Nordhavn vil måske på et tidspunkt få et så intenst lokalt liv med forretninger, kultur- og forlystelsesliv, at det bliver attraktivt at tilbringe også fritiden i boligområdet – på lidt samme måde som Steen Eiler Rasmussen forestillede sig idealbyen Tingbjerg, hvor alt skulle være inden for gåafstand. Nye erhvervsbyggerier vil også dukke op i forbindelse med trafikale knudepunkter i en stadig mere effektiv offentlig infrastruktur, men Strøget og det indre København i det hele taget vil blive ved med at trække til hverdag og fest, som et attraktivt sted at arbejde, og som et sjovt sted at handle og gå i byen. Sådan var det, dengang Strøget hed Routen. Sådan var det, da Reinholdt W. Jorck under Københavns sidste store forvandling for omkring hundrede år siden investerede og byggede. Og sådan vil det formodentlig være i årene fremover til de næste jubilæer, Aktieselskabet Reinholdt W. Jorck kan fejre.

Epilog

1913. Fire år efter Carl Reinholdt Waldemar Jorcks død i 1909 og to år efter moderens bortgang i 1911 bliver A/S Reinholdt W. Jorck stiftet af de tre børn, overretssagfører Knud Jorck, konsul George Jorck og Lydia Levy, født Jorck.

Ejendomsselskabet fortsætter med at erhverve ejendomme – og for en komplet liste henvises til selskabets hjemmeside. I jubilæumsåret udgør ejendomsværdien 1.2 mia. kr., egenkapitalen 900 mio. kr. og de årlige lejeindtægter er på cirka 85 mio. kr.

To af børnene, Knud Jorck og George Jorck, stifter velgørende fonde i henholdsvis 1936 og 1953. Hovedformålet for den fond, Knud Jorck bringer til verden, er at yde støtte til uddannelse og dygtiggørelse af uformuende, yngre mennesker inden for de fag, der efter bestyrelsens skøn til enhver tid har eller forventes at ville få samfundsgavnlig betydning, navnlig af unge, der har gennemgået eller er i gang med uddannelse inden for det merkantile eller tekniske område, og unge, der har opnået en bacheloruddannelse (BA) eller en kandidatgrad inden for det juridiske, samfundsvidenskabelige eller medicinske område, således at førstnævnte gruppe særligt haves for øje (citeret efter hjemmesiden for Ejendomsselskabet Jorck). Ti procent af fondens indtægt kan anvendes til uddeling af priser til navnlig yngre forskere. Tidligere hed det, at der var en forventning om, at legatmidlerne blev tilbagebetalt, ligesom det blev anset for passende, at modtagerne en gang om året – så vidt muligt på Reinholdt W. Jorcks fødselsdag den 13. december – aflagde et besøg på hustruens og hans gravsten på Assistens Kirkegård.

17 år efter sin bror er det George Jorcks tur til at træde ind i kredsen af de glade givere, som Louisianas stifter, Knud W. Jensen, kaldte den klub af mæcener, der navnlig siden demokratiets indførelse har påtaget sig opgaven ved gennem fonde at støtte kunst og kultur. Ifølge fundatsen har fonden tre hovedområder:

Dels: Støtte til dansksprogede institutioner i grænselandet, oversættelse af bøger, der udbreder kendskabet til Danmark og indkøb af samme til biblioteker i udlandet. Og: Støtte til opførelse af danske kirker i udlandet samt udsendelse og videreuddannelse af danske præster. Samt: Støtte til udgivelse af bøger om kunst og kultur samt teaterforestillinger og kunstudstillinger af større almen interesse.

I runde tal har de to fonde årligt hver seks mio. kr. til uddeling. Det er en klar strategi for Ejendomsselskabet, at niveauet skal fastholdes fremover. Som andre ejendomsselskaber har Jorcks også den udfordring, at kravene til ejendomme – for eksempel inden for energibesparende standarder, klimasikring og modernisering i al almindelighed – til stadighed bliver skærpet. Det er naturligvis en politisk beslutning, men den har som konsekvens, at for eksempel kontorer i København er relativt dyre at leje. En anden udfordring bliver detailhandlens ændrede vilkår som følge af en formentligt fortsat, stærkt stigende internethandel. Mange forretninger oplever, at stadig flere kunder orienterer sig i butikkerne og efterfølgende bestiller varer over nettet. Man vil derfor kunne forvente, at en række forretninger drager konsekvensen og enten udelukkende bliver til virtuelle netforretninger eller anvender butikkerne til egentlige *showrooms*, hvilket for eksempel kan reducere lagerbehovet i de enkelte forretninger, og det vil så igen kunne resultere i, at lejerne ønsker andre eller mindre lejemål. For det indre Københavns vedkommende er der imidlertid håb om, at et varieret butiksliv vil kunne opretholdes, fordi bydelen og dens sammensætning af forretninger, cafeer, restauranter og andre mødesteder tilbyder en langt større grad af *oplevelse* end mange andre steder i landet.

Note:

Oplysninger om Reinholdt W. Jorck er blandt andet hentet fra *København før og nu – og aldrig*, Mogens Lebechs *Reinholdt W. Jorck – en københavnsk byggherre og hans huse*, der blev udgivet i 1963 i anledning af 50-års jubilæet, samt selskabets egen hjemmeside, jorck.dk. Andre faktuelle oplysninger stammer fra diverse opslagsværker. Tak til direktør i Jorcks Ejendomsselskab, Ole Danielsen, samt byhistorikeren og levemanden, Allan Mylius Thomsen, for litteraturhenvvisninger og lignende.

Torben Weirup

Bestyrelsesmedlemmer	
Overretssagfører Knud Jorck	15.11.1913-09.11.1937
Konsul George Jorck	15.11.1913-19.11.1938
do	30.05.1940-24.09.1941
Lydia Levy	15.11.1913-19.11.1938
Kred.føren.direktør Carl Herforth	15.11.1913-27.02.1937
Direktør Otto Schlegel	31.12.1937-12.03.1976
Bankbestyrer Aage Jorck-Jorckston	31.12.1937-09.05.1956
Hrs.dr.jur.J. Hartvig Jacobsen	31.12.1937-19.12.1952
Overretssagfører A. Bach Nielsen	31.12.1937-09.06.1965
Højesteretssagfører C. B. Henriques	19.11.1938-27.04.1940
Direktør Gunnar Gregersen	19.11.1938-30.05.1940
Direktør Kaj Jorck-Jorckston	27.04.1940-10.03.1944
Dr. Jur. Aage Gregersen	24.09.1941-12.11.1953
Ruby Jorck-Jorckston	10.03.1944-11.03.1980
Vekselerer Henry Hansen	12.01.1953-31.12.1972
Højesteretssagfører Jon Palle Buhl	12.11.1953-13.05.1998
Oberst Paul Jorck-Jorckston	19.05.1956-27.04.1995
Sparekassedirektør Poul Gaarden	09.06.1965-27.04.1995
Fondsbørsvekselerer Jørgen Jørgensen	16.01.1973-03.01.1995
Direktør Frank Bottrup	28.04.1993-08.12.2004
Direktør Børge Munk Ebbesen	27.04.1995-23.05.2001
Advokat Per Harder	13.05.1998-
Ejendomschef Ole Danielsen	23.05.2001-10.05.2010
Hotelejer Niels Nygaard	17.02.2005-31.12.2007
Direktør Thorkild Juul Jensen	01.01.2008-
Chief Portfolio Manager Søren Villy Lund	10.05.2010-

Direktion	
Overretssagfører Knud Jorck	15.11.1913-09.11.1937
Landsretssagfører E. J. Bredmose	09.11.1937-27.04.1940
Direktør Kaj Jorck-Jorckston	19.03.1940-10.03.1944
Direktør Ingolf Ring	15.03.1944-31.03.1981
Direktør Henrik Berg	01.04.1981-30.06.1997
Direktør Robert Plum Larsen	01.07.1997-30.06.2010
Direktør Ole Danielsen	01.07.2010-

Ejendoms registrant:

Jorcks Passage

Badstuestræde 5

Nørre Voldgade 11

Frederiksberggade 10

Sankt Annae Plads 10

H.C.Andersens Boulevard 37

Knabrostræde 3

Vendersgade 4

Landemærket 9

Snaregade 10 B

Kristianiagade 8

Frederiksberggade 21

Østerbrogade 62

Vimmelskiftet 47

Købmagergade 36

Vimmelskiftet 49

Vimmelskiftet 45

Nybrogade 10

Vestervoldgade 96

Aktieselskabet Reinholdt W. Jorck, 100 år
15. november 1913 - 15. november 2013

Tekst: Per Harder, Torben Weirup ©

Foto: Karsten Weirup ©

Lay-out: Claus Christensen, Gay Christensen ©

København, oktober 2013

Fotoplacering:
Omslag, for- og bagside; Jorcks Passage

s. 3: Jorcks Passage	s. 34: Jorcks Passage
s. 4: Kristianiagade 8,	s. 36: Frederiksberggade 21
s. 11: Jorcks buste	s. 39: Landemærket 9
s. 13: Jorcks Passage	s. 40: Knabrostræde3
s. 15: Vimmelskaftet 45	s. 40: Knabrostræde3
s. 16: Vestervoldgade 96	s. 43: Nybrogade 10
s. 19: Badstuestræde 5	s. 44: Nørre Voldgade 11
s. 20: Frederiksberggade 21	s. 45: Nørre Voldgade 11
s. 21: Frederiksberggade 10	s. 47: Nørre Voldgade 11
s. 24: Vimmelskaftet 47	s. 48: H.C.Andersens Boulevard 37
s. 26: Jorcks Passage	s. 51: Snaregade 10 B
s. 27: Jorcks Passage	s. 52: Vendersgade-4
s. 28: Jorcks Passage	s. 55: Vendersgade-4
s. 39: Jorcks Passage	s. 56: Vendersgade-4
s. 26: Jorcks Passage	s. 59: Sankt Annæ Plads 10
s. 31: Frederiksberggade 21	s. 60: Kristianiagade 8
s. 32: Frederiksberggade 10	s. 61: Kristianiagade 8